

Collectief Midden Groningen ANLB 2016
09 september 2015

Gebiedsaanvraag Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer 2016
Punt D: PROJECTOMSCHRIJVING EN ONDERBOUWING DOELREALISATIE

Leefgebied open akker (Cluster Akkerranden en akkers)

Het leefgebied open akker van het Collectief Midden Groningen strekt zich uit van de Groningse noordkust tot aan de gemeente Slochteren. Vanwege de landschappelijke en landbouwkundige verschillen, is het leefgebied open akker opgedeeld in vier deelgebieden.

- Noordkust
- Ten Boer
- Slochteren
- Zuurdijk

Gebiedsbeschrijving en abiotische omstandigheden

Noordkust

De relatief jong polders in het open akkerbouwlandschap van Noord-Groningen bestaan uit zware klei- en zavelgrond. Op de zavelgronden tegen de waddendijk worden hoog salderende gewassen geteeld, zoals pootaardappel of andere hakvruchten. Deze zavelgronden liggen direct tegen de Waddenzee aan en sluiten aan bij de kwelderwerken die onderdeel uitmaken van het Natuurnetwerk Nederland (voormalige EHS). In dit gebied liggen enkele natuurterreinen die als hoogwatervluchtplaats voor wadenvogels zijn ingericht. Dit zeer open akkerbouwlandschap wordt doorsneden door extensieve slaperdijken die vroeger als kustwering dienst deden.

Ten Boer

Het akkerbouwlandschap in de gemeente Ten Boer bestaat uit zware kleigrond. Het teeltplan bestaat uit granen en suikerbieten. De percelen zijn vrij smal en worden doorsneden door watergangen en maren. Het landschap is hier op sommige plekken zeer open, andere delen van dit gebied zijn wat minder open. Het Kardinger- en Ten Boersterbos zijn twee belangrijke natuurterreinen in dit gebied.

Slochteren

De kern van de gebied wordt gevormd door lintbebouwing op een pleistocene zandrug. Op deze zandgrond dicht tegen de woonkernen aan bestaat het bouwplan uit aardappels en granen. De lager gelegen delen bestaan uit voormalige veengrond. De percelen in dit gebied zijn vrij breed en worden doorsneden door eikensingels. Enkele natuurterreinen zoals het Slochterbos dat voornamelijk uit eikenhout bestaat en enkele ruilverkavelingsbosjes met vrij jong loofhout, maken het gebied op sommige plekken wat minder open. Ten noorden van het gebied ligt een vrij recent ingerichte groot natuurgebied dat deel uitmaakt van het Natuurnetwerk Nederland (voormalige EHS).

Zuurdijk

Dit half open gebied bestaat uit zware kleigrond waarop voornamelijk granen en hakvruchten verbouwd worden. Ten zuiden grenst dit deelgebied tegen het Rietdiep aan ten noorden tegen de dorpen Leens en Ulrum. De dorpen Zoutkamp en Warfhuizen vormen respectievelijk de west- en oostgrens. Het gebied kenmerkt zich door de aanwezigheid van aangeplant jong loofhout in het kader van de ruilverkaveling. In het gebied bevinden zich relatief veel kenmerkende landschapselementen zoals verspreid staande solitaire meidoorns of meidoornstruweel.

Beheersfuncties

Gestreefd wordt om het beheer in de nabijheid van extensieve landschapselementen, natuurterreinen en biologische bedrijven uit te voeren om het ecologisch effect te maximaliseren. Hiernaast zullen maatregelen zoveel mogelijk gesitueerd worden in de directe nabijheid van gewassen die akkervogels een goed broed- of foerageerbiotoop bieden. De beheersfuncties zijn uitgesplitst in twee onderdelen voor broedende akkervogels en doortrekkende akkervogels en wintergasten. Voor broedende akkervogels worden de beheersfuncties per deelgebied beschreven.

Doortrekkende akkervogels en wintergasten

Het wintervoedsel zal bestaan uit een mengsel van tarwe en bladramanas. Dit wintervoedsel zal alleen nabij kleinschalige landschapselementen geplaatst worden, bijvoorbeeld boerenerven, kolken met oeverbeplanting of lintbeplanting naast wegen. De volveldse vogelakkers en kruidenranden voor broedende akkervogels van het open landschap zullen in de nazomer voor een deel kort worden gemaaid waardoor een kruidenrijke grasstoppel ontstaat die een geschikt leefgebied biedt voor overwinterende akkervogels van het open akkerbouwlandschap.

Broedende akkervogels

Noordkust

In het deelgebied van Noordkust krijgen maatregelen voor broedende akkervogels dicht bij de kust, bij bestaande of nog te ontwikkelen natuurgebieden of bij percelen met biologische akkerbouw de hoogste prioriteit. Hoe verder van de kust, hoe lager de prioriteit voor maatregelen voor broedende akkervogels. Hiernaast worden maatregelen zoveel mogelijk in of nabij huidige bolwerken van akkervogels getroffen. De beheervorm zal bestaan uit vogelakker ingezaaid met een mengsel van laag blijvende grassen of granen, eiwitgewassen en akkerkruiden. De kruidenrijke akkerranden dienen als ecologische dooradering van het leefgebied. Deze kruidenrijke akkerranden zullen net als de volveldse vogelakkers worden ingezaaid met een mengsel van laagblijvende grassen of granen, eiwitgewassen en akkerkruiden.

Ten Boer

In het deelgebied Ten Boer zal een clustering van akkerranden (vogelakker) als voornaamste beheervorm ingezet worden. Deze randen hebben in veel gevallen een ruimere breedte dan de gangbare negen meter zoals in het huidige stelsel is aangegeven. De randen liggen zoveel mogelijk naast elkaar om zo een volveldseffect te krijgen. Als tussen de randen een sloot ligt dan zal een ontheffing op het slootschonen aangevraagd worden zodat een rietsloot ontwikkeld kan worden tussen de vogelakkers in. Het ecologische effect van de vogelakker wordt hiermee vergroot. De kruidenrijke akkerranden dienen als ecologische dooradering van het leefgebied. Deze kruidenrijke akkerranden zullen net als de volveldse vogelakkers worden ingezaaid met een mengsel van laagblijvende grassen of granen, eiwitgewassen en akkerkruiden.

Slochteren

In het deelgebied Slochteren is nog niet eerder ervaring opgedaan met agrarisch natuurbeheer. Om de deelnemers kennis te laten maken met het nieuwe stelsel zijn op verschillende plekken in het werkgebied kruidenrijke akkerranden aangelegd. Omdat er geen broedvogelgegevens beschikbaar zijn van het gebied, is over de situering van de randen geen ecologisch advies gegeven. De eerste drie jaar zal gebruikt worden om broedvogelgegevens te verzamelen en om de deelnemers kennis te laten maken waarmee het beheer. Hierna zal afhankelijk van de aanwezigheid en dichtheid van akkervogels gericht, effectief en ecologisch onderbouwd het beheer in het deelgebied ingezet worden.

Zuurdijk

In het deelgebied Zuurdijk worden alleen maatregelen getroffen voor overwinterende vogels.

Beheerpakketten

In het leefgebied *open akker* zal gebruikt gemaakt worden van de volgende beheerpakketten.

- Vogelakker: de vogelakkers zullen ingezaaid worden met laag blijvende grassen of granen en akkerkruiden en eiwitgewassen. De vogelakkers zullen als volveldspakket en als brede randen ingezet worden. Indien vogelakkers als brede akkerrand worden ingezet dan wordt een clustering van randen nagestreefd, waarbij percelen op bedrijfsniveau of op perceelsniveau zoveel mogelijk naast elkaar liggen om een volveldseffect te krijgen.
- Wintervoedsel: het wintervoedsel zal ingezaaid worden met een mengsel van tarwe en bladramanas. Het graan en de bladramanas bieden vogels dekking en voedsel gedurende de winterperiode. Indien mogelijk zullen ook wat akkerkruiden aan het mengsel worden toegevoegd. De akkerkruiden in het wintervoedsel bieden op deze manier akkervogels zomers ook een goed leefgebied. De akkerkruiden trekken veel insecten aan die als bulkvoedsel dienen voor opgroeiende kuikens.
- Kruidenrijke randen: de kruidenrijke randen mogen jaarlijks gerouleerd worden en kunnen op die manier aansluiting vinden bij landbouwgewassen die akkervogels al een goed leefgebied bieden. Met name de combinatie van graanteelt en kruidenrijke akkerranden verbetert het leefgebied voor akkervogels.
- Kuikenvelden: met het pakket *kuikenvelden* kunnen broedende akkervogels beschermd worden die voor hun vervolglegsel vaak uitwijken naar graslandpercelen als akkerbouwgewassen, naar mate het groeiseizoen vordert, ongeschikt raken als broedbiotoop. Op dit moment vindt echter nog onderzoek plaats naar de effectiviteit van deze maatregel. Mocht uit onderzoek blijken dat het pakket *kuikenvelden* bijdraagt aan de effectieve bescherming van akkervogels dan zal dit worden ingezet in gemengde gebieden van akker- en weidebouw.

Dekkingsgraad

Het streven is 80% van de maatregelen in te vullen voor broedende akkervogels en 20% voor doortrekkende akkervogels en wintergasten.

Doelsoorten

- Kritische doelsoorten broedvogels open akker: Grauwe kiekendief, Velduil, Kwartelkoning, blauwe kiekendief
- Minder kritische doelsoorten broedvogels open akker: Torenavalk, Gele kwikstaart, Veldleeuwerik, Kievit, Ringmus, Roek, Kneu, Scholekster, Kerkuil, Patrijs, Houtduif
- Overwinteraars: Grauwe gors, Velduil, Geelgors, Blauwe kiekendief, Ruigpootbuizerd, Kleine zwaan
- Minder kritische doelsoorten broedvogels en overwinteraars: Torenavalk, Gele kwikstaart (alleen broedvogel), Veldleeuwerik, Kievit, Ringmus, Roek, Kneu, Scholekster (alleen broedvogel), Kerkuil, Patrijs, Houtduif

Ambitie en doelmatigheid

De verwachting is dat met de uitvoering van de beheermaatregelen op lokaal beheerniveau, op de korte termijn, een groei van de populatie akkervogels wordt gerealiseerd. Deze groei zal zich op lange termijn vertalen naar het landschapniveau. Voor kritische of schaarse soorten zal naast de bestaande maatregelen specifieke soortbescherming, waar mogelijk in samenwerking met andere natuurbeschermingsorganisaties, toegepast worden.

Leefgebied open weide (Cluster weidevogelgraslanden)

Het leefgebied *open weide* ligt aan de oostkant van het werkgebied van het Collectief Midden Groningen. Dit leefgebied is om praktische redenen opgedeeld in vier deelgebieden.

- Hoeksmeer
- Crangeweer
- Holwierde
- Oling

Gebiedsbeschrijving en abiotische omstandigheden

Hoeksmeer, Holwierde en Oling

Dit gebied wordt gekenmerkt door open kleiweidegrond. De percelen zijn op sommige plaatsen klein en worden doorsneden door maren en watergangen waarvan enkele nog de oorspronkelijk meanderde loop van de kwelder hebben. Er is relatief veel reliëf in de bodem aanwezig door het enerzijds natuurlijke processen van kleiafzetting en anderzijds door afgraving van de bodem voor de steenindustrie (tichelwerken). Helemaal aan de oostkant grenst het gebied aan de kwelderwerken van de Waddenzee. Ten westen grenst het gebied aan het natuurgebied Hoeksmeer.

Crangeweer

Crangeweer is een open weidekleigebied dat onder het dorp Stedum ligt. Vlak tegen het gebied aan is een poel gegraven met als doel het leefgebied voor weidevogels te versterken. Mede door deze investering in het landschap en door de beheermaatregelen uit het vorige stelsel geldt Crangeweer als weidevogelparel in de provincie Groningen.

Beheersfuncties

Het beheer zich concentreren in of rondom bolwerken met aantoonbaar hoge dichtheden weidevogels. Het zwaartepunt van alle beschikbare maatregelen zal echter komen te liggen rondom het Hoeksmeer. Het Hoeksmeer maakt deel uit van het Natuurnetwerk Nederland (voormalige EHS). In samenspraak met Natuurmonumenten die dit natuurerrein beheert, is ervoor gekozen het beheer zoveel mogelijk op elkaar af te stemmen. Deze samenwerking leidt tot een verbetering van het leefgebied voor weidevogels zowel in het Hoeksmeer alsook in het werkgebied van Meervogel. Het lichte beheer zal als aanvulling en versterking van het zware beheer worden gebruikt. Maatregelen voor broedende, foeragerende vogels en voor opgroeiende kuikens zullen in een geclusterd mozaïek aangeboden worden. Ook zal afstemming plaatsvinden met percelen die vanwege hun landschappelijke ligging of door de bedrijfsvoering van meerwaarde zijn voor het leefgebied open weide.

De maatregelen zullen hiernaast zoveel mogelijk geplaatst worden in de directe nabijheid van natuurgebieden om versterking van de beheerfuncties te realiseren.

Beheerpakketten

In het leefgebied *open weide* zal gebruik worden gemaakt van de volgende agrarische natuurtypen.

- Plas-dras: de plas-dras zal gerealiseerd worden op lage plekken in het landschap, de voorkeur gaat uit naar een getichelde bodem die ten opzichte van overige percelen lager ligt. Hiermee kan op landschapsschaal het effect van plas-dras versterkt worden.
- Kruidenrijke grasland: het kruidenrijk grasland met een ijle grasvegetatie en weidebloemen biedt de opgroeiende weidevogelkuikens een goed leefgebied (kuikenbiotoop). Er wordt naar gestreefd dit kruidenrijk grasland in de directe nabijheid van de plas-dras te realiseren om zo het ecologisch effect van deze twee maatregelen te versterken.

- Verlate maaidata: er wordt naar gestreefd om deze pakketten in of nabij de plas-dras of in de directe omgeving van het kruidenrijk grasland in te zetten. Het laat gemaaide gras biedt dekking en dient als foerageergebied voor weidevogels.
- Legselbeheer: met het pakket legselbeheer kunnen incidenteel broedende weidevogels buiten de bolwerken, waar zwaardere pakketten worden ingezet, tegen landbouwwerkzaamheden worden beschermd. In nauwe samenwerking met de betreffende agrariërs en vrijwilligers van de vereniging zullen nesten worden gemarkeerd om zo vogels te beschermen.
- Ruige mest: het pakket ruige mest wordt gebruikt om het gras *rustig* te laten groeien. Hierdoor ontstaat een ijle vegetatie die gunstig is voor foeragerende opgroeiende weidevogelkuikens. De organische mest is hiernaast goed voor het bodemleven dat gunstig is voor de foeragerende oudervogels. Waar cumulatie met andere pakketten dit toelaat, zal er naar worden gestreefd het pakket *ruige mest* zoveel mogelijk in samenhang met andere maatregelen te treffen voor een optimaal ecologisch effect.

Dekkingsgraad

Het streven is om de maatregelen in de verhouding van 70% licht beheer en 30% zwaar beheer te realiseren.

Doelsoorten

- Kritische soorten weidevogels open landschap: Watersnip, Grutto, Slobeend, Tureluur, Zomertaling, Gele kwikstaart, Veldleeuwerik, Kwartelkoning
- Minder kritische soorten (beslotener landschap): Scholekster, Kievit, Wulp, Graspieper, Roek Torenvalk, Houtduif, Spreeuw

Ambitie en doelmatigheid

De nieuwe beheermaatregelen zullen in eerste instantie zich richten op de instandhouding en versterking van de bestaande weidevogelpopulaties. Groei op de korte termijn valt te verwachten bij beheeremozaïeken in de directe nabijheid van natuurgebieden. Het zwaartepunt van de maatregelen is hier geconcentreerd. Op de lange termijn is de verwachting dat de groei ook in de clusters van de overige verder gelegen weidevogelkernen zal plaatsvinden.

Leefgebied natte en droge dooradering

Voor de droge en natte dooradering is geen uitgewerkt plan gemaakt. Het collectief ziet geen kans om met de beperkte middelen die beschikbaar zijn voor het nieuwe stelsel ANLB 2016 de natte en droge dooradering in te vullen. Het collectief zit wel volop kansen in Midden-Groningen. Enkele voorbeelden zijn bijvoorbeeld de Maren in Noord-Groningen, waardevolle erven en kolken in de Westpolder en de Hornhuisterpolder, de Stadsweg tussen Ten Boer en de stad Groningen, de noordkust nabij Holwierde en het Biesumerbos of de omgeving van de Freaylemaborg.

Een ander belangrijke invulling is het succesvolle rietslotenproject van Wierde & Dijk. In samenwerking met het waterschap kan dit project in heel Midden-Groningen uitgezet worden.

Voor al deze initiatieven onderzoekt het collectief ook wat de mogelijkheden van cofinanciering zijn.

Samenwerking met andere gebiedspartijen

Gedurende het ontwikkelen van de beheerstrategie hebben er overlegmomenten plaatsgevonden met terreinbeherende organisaties waaronder Landschapsbeheer Groningen, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en het waterschap Noorderzijlvest. Afsproken is om te onderzoeken op wat voor een manier er samengewerkt kan worden om elkaars verschillende natuurtypes te versterken.

Een opmerking van een terreinbeherende organisatie was dat er bij de noordkust nog grote open gebieden zijn waar geen maatregelen zijn getroffen. Daar is zeker nog meer inzet van agrarisch

natuurbeheer gewenst. Er zullen ook initiatieven ontwikkelen worden om met andere partijen op verschillende gebieden samen projecten op te starten. Het Deltaplan Agrarisch Water is hier een voorbeeld van. Tot slot is ook contact gezocht met Groningen Seaport.